

5. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
6. Плиско К. М. Теорія і методика навчання української мови в середній школі / К. М. Плиско. – Х. : ХДПУ, 2001. – 115 с.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 720 с.
8. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / Фердинанд де Соссюр ; [пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко]. – К. : Основа, 1998. – 324 с.
9. Философский энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
10. Штофф В. А. Введение в методологию научного познания : учеб. пос. / В. А. Штофф. – Л. : ЛГУ, 1972. – 191 с.

БОРИСЕНКО В. В. Системний підхід в обученні українського мови (по професійним напрямкам).

В статті аналізується системний підхід як один з ефективних компонентів навчально-методичної системи поетапного формування мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Ключові слова: система, мовна система, навчально-методична система, системний підхід.

BORISENKO V. V. System approach in teaching of Ukrainian (on professional'nyum directions)

In the article the system approach is analysed as one of the effective components of the teaching and methodical system of stage-by-stage formation of would be economists' speech competence.

Keywords: system, language system, teaching and methodical system, system approach.

Біницька К. М.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ У 90-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлено суспільно-політичну ситуацію в Республіці Польща у 90-х рр. ХХ століття та її вплив на розвиток педагогічної освіти країни. Розглянуто особливості діяльності вищих педагогічних шкіл у цей історичний період, а також проаналізовано основні концепції підготовки вчителів.

Ключові слова: освіта, модернізація освіти Республіки Польща, вища педагогічна освіта, підготовка вчителів, вищі педагогічні школи, концепції підготовки вчителів.

Освіта визначає долю людини, країни та цивілізаційні зміни людства. Якість освіти залежить від багатьох чинників, серед яких важливу роль відіграє професійна підготовка вчителів [3, с. 7]. Освіта – це спеціально організована суспільством система умов і закладів, у яких людина розвивається і розгортає різноманітну діяльність [5, с. 202]. Підготовка вчительських кадрів була і залишається основною проблемою функціонування системи освіти будь-якої країни. Згідно з нормативно-

правовими документами Республіки Польща відносини з Україною визначені як стратегічні. Враховуючи спільність історичних і культурних традицій Польщі та України, геополітичних та економічних умов розвитку наших держав, для нас є цінним досвід модернізації системи підготовки вчителів у Польщі, яка успішно інтегрувалася до європейського освітнього простору.

Науковці України у своїх дослідженнях узагальнюють основні напрями розвитку вищої освіти Республіки Польщі, висвітлюють структуру навчальних закладів, освітньо-кваліфікаційні рівні, досвід організації процесу навчання у польських вищих навчальних закладах (А. В. Василюк, Л. М. Гриневич, С. Я. Когут, І. М. Ковчина, Н. Г. Ничкало, О. В. Сухомлинська, С. О. Сисоєва, Л. П. Пуховська та ін.). Польські вчені, зокрема Ч. Банах, Г. Квятковська, Т. Левовицький, С. Мешальський, Є. Нікіторович, В. Оконь, ґрунтовно досліджують проблеми освітньої галузі країни з питання підготовки вчителів. Але у науковій літературі України недостатньо відображено питання розвитку вищих педагогічних навчальних закладів, зокрема вищих педагогічних шкіл Республіки Польща у 90-х рр. ХХ століття.

Мета статті – розглянути особливості суспільно-політичних змін у Республіці Польща в кінці ХХ століття та їх вплив на розвиток вищої педагогічної освіти; проаналізувати особливості діяльності вищих педагогічних шкіл у 90-х рр. ХХ століття.

На модернізацію системи підготовки вчителів Республіки Польща у вищезгаданий історичний період вливало багато зовнішніх і внутрішніх чинників, зокрема й суспільно-політична ситуація, яка склалась в країні. Початок 90-х років ознаменувався кардинальними змінами у світовому просторі. Криза, що назривала, в більшості соціалістичних країн знайшла своє втілення в процесі руйнування світової економічної системи соціалізму, пришвидшивши тим самим кардинальні реформи. Оскільки країни Східної Європи не хотіли повернення до радянського режиму, вони обрали нову систему зовнішньополітичних пріоритетів, а головне своє завдання вбачали в інтеграції до європейського співтовариства. І хоча спочатку всі країни мали схожі умови, Республіка Польща, порівняно з іншими, досягла набагато більшого успіху [3, с. 473-474]. Демократична революція та прихід до влади у Республіці Польща політиків нової формації, основними положеннями стратегії державного розвитку яких проголошувалися загальноєвропейські принципи демократії, соціальної справедливості та ринкових відносин, однозначно свідчили про відмову офіційної Варшави від пережитків комуністичної системи та прагнення до прогресивних змін. У 1989 р. Польща офіційно оголосила про зміну зовнішньої політики на користь Заходу. У листопаді 1990 р. вище державне керівництво декларативно заявило про прагнення Польщі будувати відносини з Європейським Союзом.

Широкомасштабні освітні трансформації в Польщі розпочалися у

1989 р., коли розгорнулися широкі дискусії щодо вказаної проблеми серед науковців та освітян у вищих навчальних закладах країни [7, с. 86].

Проголошення офіційною Варшавою європейського вибору зовнішньої політики повною мірою відповідало цивілізаційному вибору країни. Розглядаючи Польщу як частину Заходу, приналежну до нього історично та географічно, поляки прагнули повернути свою країну до західноєвропейської цивілізації, можливою запорукою чого вважали вступ у НАТО та ЄС [6, с. 10-11].

Починаючи з 90-х рр. ХХ ст. у Республіці Польща почалися модернізаційні процеси в галузі вищої педагогічної освіти. Вища освіта стала першою галуззю, в якій провели реформи після політичних реформ у країні. У цей період було дозволено створення недержавних вищих педагогічних навчальних закладів. Приватні вищі педагогічні навчальні заклади динамічно розвивалися та стали рівноправними елементами системи педагогічної освіти [10].

Послідовні зміни в галузі освіти розпочалися з реформи міністра М. Хандке, основним принципом якої була якомога більша відкритість та доступність у системі освіти [2, с. 37]. У дев'яностих роках ХХ століття утвердилася централізована система освіти, керована ззовні державою, завданням якої було зміцнення існуючого державного порядку. Як і теорія освіти, освітня практика ґрунтувалась на марксистсько-ленінській теорії, яка домінувала на той час не тільки в Польщі.

У змінах, які відбулись у 90-х роках у структурі й програмах підготовки вчителів у вищих педагогічних школах країни, можна простежити тенденцію до підвищення рівня дидактично-виховної кваліфікації вчителів. Суспільно-політичні зміни характеризувалася відходом від традиційної до критично-креативної філософії освіти. Тоді розпочався період пошуку нового бачення вчительської освіти, особистості вчителя, його компетенції, функцій, шляхів підготовки, навчання і вдосконалення, а також способів виконання фахової ролі вчителя у суспільстві [3, с. 88].

Тоді підготовку вчителів у Республіці Польща здійснювали різні типи вищих навчальних закладів, зокрема вищі педагогічні школи (вищі навчальні заклади, які готували вчителів до роботи в початкових та середніх школах, а також у інших освітніх установах); університети (готували вчителів з різних педагогічних спеціальностей); недержавні вищі навчальні заклади (проводили підготовку вчителів за освітньо-кваліфікаційними рівнями "Ліценціат" та "Магістр"); вищі технічні школи (деякі політехнічні університети, а також вищі інженерні школи, що здійснювали підготовку вчителів з технічного виховання); академії фізкультури (готували вчителів фізкультури); інші вищі навчальні заклади, зокрема вищі економічні школи, вищі артистичні школи, землеробські академії, в яких готували фахівців педагогічних

спеціальностей.

У запропонованій розвідці проаналізуємо діяльність вищих педагогічних шкіл, які відігравали одну з основних ролей у підготовці кваліфікованих вчителів для шкіл Республіки Польща в період модернізаційних змін. У 1995–1996 навчальному році в країні сформувалась мережа вищих педагогічних шкіл (їх функціонувало 14), які за своїми програмами і структурою були схожі до університетів (здійснювалась підготовка ліценціатів та магістрів на стаціонарній та заочній формах навчання) та навчали вчителів для всіх типів шкіл країни. У період реформ було утворено 6 недержавних вищих педагогічних школи, які готували вчителів на освітньо-кваліфікаційних рівнях ліценціата та магістра [1, с. 55-56].

Вищі педагогічні школи стали невід'ємною частиною народної освіти Республіки Польща. Підготовка вчителів у вищих педагогічних школах відбувалась за такими основними напрямками:

- науковому – в обсязі змісту підготовки;
- педагогічно-методичному – в обсязі форм, методів і засобів вчительської роботи;
- методологічному – в обсязі новаторської і дослідницької функцій, які утворювали комплементарну цілісність.

Важливим напрямом діяльності вищих педагогічних шкіл була підготовка магістрів, тривалість навчання яких складала чотири роки. У всіх вищих педагогічних школах того періоду система навчання була схожою, студентів навчали за такими напрямками: загальноосвітні та професійно-педагогічні дисципліни, різні види практик. Протягом усього періоду підготовки вчителів у вищих педагогічних школах провадилось профільне навчання, а на старших курсах вводили до навчальних планів додаткові психолого-педагогічні дисципліни для покращення професійної підготовки майбутніх вчителів. До професійно-педагогічних дисциплін належали загальна психологія, педагогіка, дидактика профільного предмету, шкільна гігієна, психологія профільного предмету. У цей період міністерство освіти визначило мінімальний обсяг професійно-педагогічної підготовки вчителів, який складав 300 навчальних годин. Професійно-педагогічна підготовка у вищих педагогічних школах була ґрунтовною і тривалою, що дозволяло сформувати у студентів педагогічні компетенції [13].

Суттєве значення у підготовці майбутніх вчителів у вищих педагогічних школах мали навчальні предмети психолого-педагогічного спрямування, які давали можливість студентам набути педагогічної компетентності. Засвоєння відповідних знань і педагогічних умінь, необхідних для дидактичної і виховної праці з дітьми і молоддю, було вимогою до вчителів усіх типів шкіл, освітніх і опікунсько-виховних закладів. Педагогічна підготовка передбачала набуття

знань і умінь з психології, педагогіки і дидактики профільного предмету, які вивчали за напрямками згідно зі спеціалізацією підготовки в обсязі не менше ніж 270 годин та проходження педагогічної практики в обсязі не менше ніж 350 годин (згідно з Розпорядження ради міністрів від 12.10.1991 р. “Про професійну студентську практику”). Після завершення курсу навчання видавали диплом вищої педагогічної школи [11; 12; 10, с. 70].

У 90-х рр. ХХ ст. було сформовано таку структуру вищих педагогічних шкіл, яка складалася з колективних органів: ради факультетів, Сенату, Вченої Ради та одноосібних органів (ректора та деканів). Відповідно закону “Про вищу освіту” від 12 вересня 1990 р. посадові обов’язки ректора значно посилювалися, хоча і зберігалися органи самоврядування закладу [11]. До Сенату вищої педагогічної школи входили такі посадові особи: ректор, проректори, декани, представники професорсько-викладацького складу, студентських організацій, обслуговуючого персоналу, адміністративний директор, директор бібліотеки. Основним організаційним підрозділом вищої педагогічної школи був факультет. Ректором вищої педагогічної школи мала право бути особа, яка була працівником цього навчального закладу та обов’язково повинна була мати науковий ступінь доктора наук.

Діяльність вищих педагогічних шкіл регулювалася кількома законами, які впроваджували багато нововведень, зокрема і автономію системи вищої освіти держави, інституційну автономію, а також незалежність окремих факультетів у складі вищих навчальних закладів [11]. Новий закон “Про вищу освіту” значно обмежував повноваження міністерства освіти, яке виконувало загальний нагляд за всією галуззю вищої освіти і контролювало її діяльність. Рішення щодо напрямів підготовки студентів ухвалювало автономно керівництво вищих педагогічних шкіл. Інституційна самостійність вищих навчальних закладів реалізувалася через самостійне ухвалення статуту закладу, створення і реорганізацію основних організаційних одиниць. Координувала ці дії Головна рада шкільної вищої справи, за допомогою якої міністр освіти впливав на зміни у підготовці вчителів у цих закладах. Державні вищі педагогічні школи в Республіці Польща у той період змінювались, впроваджували інновації, розширювали освітні послуги, здобували більшу фінансово-господарську самостійність.

У 1996 році було прийнято “Новий Статут Вчителя”, згідно з яким було відновлено обов’язковість вищої педагогічної освіти для працюючих вчителів. Вищі педагогічні школи використали отриману автономію для утворення чи ліквідації тих або інших напрямів підготовки вчителів відповідно до тогочасних вимог ринку праці. Слід відзначити, що завдяки цим крокам кількість студентів, які навчались у вищих педагогічних школах, зросла майже вдвічі.

Вищі педагогічні школи Республіки Польща у 90-х рр. ХХ століття перейшли на новий етап свого розвитку в умовах капіталістичного ринку, що призвело до виникнення багатьох проблем. На ринку освітніх послуг виникло нове економічне явище – конкуренція, яка загострювалась із зростанням кількості вищих навчальних закладів, створенням недержавних вищих педагогічних шкіл, які почали конкурувати з державними педагогічними навчальними закладами. Тому у згаданий період державні вищі педагогічні школи активно модернізували свою структуру, створювали нові напрями підготовки студентів, з'явилися спеціальності з двох предметів, наприклад дошкільна педагогіка і педагогіка раннього шкільного віку (у Краківській вищій педагогічній школі), рання освіта чи педагогіка раннього шкільного віку з англійською мовою (у Ольштинській вищій педагогічній школі), педагогіка раннього шкільного віку зі спеціальною педагогікою (в Жешовській вищій педагогічній школі).

З 90-х рр. ХХ ст. розпочався процес модернізаційних змін у системі підготовки вчителів Республіки Польща, який триває і до сьогодні. Польські науковці на той час інтенсивно розробляли нові освітні стратегії та концепції, переосмислюючи минуле освіти, окреслювали перспективи розвитку головних напрямів освіти, використовуючи різні філософські підходи.

Навчання вчителів у вищих педагогічних школах у період модернізації освіти тісно пов'язане з розвитком науки педевтології (галузь педагогіки, що вивчає проблеми підготовки до педагогічної професії та виконання функцій вчителя). У польській педагогічній теорії та в педевтології було сформовано декілька основних концепцій підготовки майбутніх вчителів.

Перша концепція враховує потребу в забезпеченні вчителів максимально широкими загальними знаннями. Ця концепція гармоніює з положеннями енциклопедичної освіти щодо необхідності набуття широкої системи знань та панівної ролі вчителя як особливого джерела знань учнів.

Друга концепція популяризує спеціальне навчання. Хороший учитель, згідно з цією концепцією, це особа, яка має фундаментальні знання з певної навчальної дисципліни: математики, фізики, польської мови (польської філології), біології тощо.

Третя концепція відображає пріоритетність методичної підготовки майбутніх вчителів, необхідної для щоденної професійної діяльності. Успішність діяльності вчителя, як вважають прихильники цієї концепції, зумовлюється вміннями вільно використовувати знання на практиці.

Четверта проблемна (прогресивна) концепція передбачає, що підготовка вчителя вимагає передусім опанування ним способів спостереження, визначення та вирішення різноманітних життєвих проблем, у тому числі й освітніх.

Учитель здавна розглядається як багатогранна особистість, як людина, що демонструє особистий приклад. Це призвело до поширення іншої концепції підготовки. Учитель повинен мати можливість розвиватися як особистість у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Вищий навчальний заклад має створювати умови для формування ідеальних рис особистості, для розвитку індивідуальності [3, с. 29-30]. Отже, ці освітні концепції підготовки вчителів у Республіці Польща переважно містять положення про освіту вчителів, яка повинна служити потребам галузі освіти та держави загалом. Реалізація згаданих концепцій та їх вплив на діяльність вищих педагогічних шкіл у 90-х рр. ХХ ст. була тривалою і непростою.

Таким чином, можемо констатувати, що діяльність вищих педагогічних шкіл в 90-х рр. ХХ ст. була зумовлена суспільно-політичною ситуацією та спрямована на забезпечення всіх типів шкіл країни висококваліфікованими вчителями. Якість професійно-педагогічної підготовки вчителів у вищих педагогічних школах у цей історичний період була на високому рівні та відповідала стандартам підготовки фахівців того часу. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні досвіду підготовки вчителів вищих педагогічних шкіл Республіки Польща на початку ХХІ століття.

Використана література:

1. *Василюк А. В.* Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Польщі (1989–1997 рр.): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. В. Василюк . – К., 1998. – 184 с. – Бібліогр. : С. 161-170.
2. *Гриневич Л. М.* Тенденції децентралізації управління базовою освітою в сучасній Польщі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. М. Гриневич. – К., 2005. – 239 с.
3. *Левовицький Т.* Професійна підготовка і праця вчителів: наукове видання / Тадеуш Левовицький ; переклад з польськ. А. Івашко. – Київ-Маріуполь : Рената, 2011. – 119 с.
4. *Савицька С.* Трансформація економічної системи Польщі / С. Савицька // Журнал Європейської економіки. – 2008. – № 4, т. 7. – С. 473-478.
5. *Сухомлинська О.* Освіта і розвиток особистості: історичний вимір / О. Сухомлинська // Культурно-історична спадщина Польщі та України як чинник розвитку полікультурної освіти : зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. – Хмельницький : ПП Заколотний М. І., 2011. – С. 201-214.
6. *Чорна Н. М.* Інтеграція Польщі до НАТО та ЄС: особливості, основні етапи і наслідки (кін. 80-х рр. ХХ ст. – 2005 р.): автореф. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Н. М. Чорна. – Чернівці, 2008. – 22 с.
7. *Якса Н.* Полікультурна підготовка у зарубіжній педагогічній науці і практиці: сутність та перспективи / Наталія Якса // Культурно-історична спадщина Польщі та України як чинник розвитку полікультурної освіти : зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. – Хмельницький : ПП М. І. Заколотний, 2011. – С. 85-93.
8. *Niemiec J.* Szkoły niepaństwowe w systemie oświaty / J. Niemiec // Materiały z II Zjazdu PTP. – Toruń 1995.
10. *Szempruch J.* Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce / Jolanta Szempruch // Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej. – Rzeszów, 2000. – 378 s.
11. Ustawa o szkolnictwie wyższym z 12 września 1990 r.
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12/10/1991 r. w sprawie studentckich praktyk zawodowych.
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji w sprawie przygotowania pedagogicznego nauczycieli.

Биницкая Е. Н. Модернизация педагогического образования в Республике Польша, деятельность высших педагогических школ в 90-х гг. XX века.

В статье отражена общественно-политическая ситуация в Республике Польша в 90-х гг. XX века и ее влияние на развитие педагогического образования страны. Проанализированы особенности деятельности высших педагогических школ в вышеупомянутой исторический период. Проанализированы основные концепции подготовки учителей.

Ключевые слова: образование, модернизация образования Республики Польша, высшее педагогическое образование, подготовка учителей, высшие педагогические школы, концепции подготовки учителей.

BINYTS'KA K. M. Modernization of pedagogical education in Republic of Poland activity of higher pedagogical schools in 90th of XX century.

In the article a social and political situation is reflected in Republic of Poland in 90th of XX century and her influence on development of pedagogical formation in country. The analysed features of activity of higher pedagogical schools are in an above-mentioned historical period. Basic conceptions of preparation of teachers are analysed.

Keywords: education, modernization of formation of Republic of Poland, higher pedagogical education, preparation of teachers, higher pedagogical schools, conceptions of preparation of teachers.

Бялківська Я. В.
Національний технічний університет України "КПІ"

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядається проблема формування термінологічної бази проектної методики навчання перекладу та визначається сутність основних теоретичних конструктів, які утворюють її категоріально-поняттєвий апарат.

Ключові слова: проектна методика, проектна діяльність, структура особистості проектанта

Цілком очевидно, що теоретична розробка і практична реалізація будь-якого методу навчання можлива лише за умови сформованого і чітко визначеного термінологічного апарату. Незважаючи на те, що проектна методика вже має свою понятійну базу, новітнє розуміння освіти і професійної компетенції потребує її розширення, а галузь застосування – уточнення. У цьому зв'язку постає питання чіткого формулювання всіх понять, якими вона оперує. В свою чергу, методика навчання перекладачів вже остаточно відокремилася від методики навчання іноземних мов досить і для свого розвитку, проведення експериментальних досліджень, а також формулювання та перевірки висунутих гіпотез, потребує формування теоретичного фундаменту, до якого відноситься і понятійний апарат. Саме тому **метою** дослідження є визначення системи понять, що позначають найбільш значущі конструкти методу проектів, який може застосовуватися в навчанні перекладачів.